

Степченко Мирослава,
мол. наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ

ВАШИНГТОНСЬКИЙ САМІТ НАТО І УКРАЇНА: ДОСЯГНЕННЯ ЧИ РОЗЧАРУВАННЯ?

Опубліковано: Степченко М. Вашингтонський саміт НАТО і Україна: досягнення чи розчарування? // Діяльність Президента України в умовах російсько-української війни. 2024. Випуск 29 (125). С. 29-33.

9-11 липня 2024 р. у Вашингтоні відбувся ювілейний саміт НАТО, присвячений його 75-річчю. Окрім 32 членів Альянсу, на заході були присутні представники 35 країн-партнерів, серед яких були представники України Президент Володимир Зеленський та міністр закордонних справ Дмитро Кулеба. Це вже третій саміт поспіль, у роботі якого приймали участь лідери індо-тихоокеанських країн-партнерів: Австралії, Японії, Південної Кореї та Нової Зеландії. Ключовими питаннями саміту були захист Альянсу на тлі російської агресії в Україні, колективна оборона, військова присутність на східному фланзі НАТО, ядерне стримування. Одними із головних питань було стримування агресії Росії і підтримка України у боротьбі проти російського вторгнення.

Аби протидіяти Росії, саміт затвердив низку конкретних планів реагування, які є закритими для публіки. Також країни-члени Альянсу затвердили новий механізм, який мав би допомогти у виробництві зброї. 10 липня НАТО оприлюднило підсумкову декларацію саміту. Роль Києва у стримування агресора наразі є ключовою, тому не дивно, що у документі Україна згадується понад 60 разів. У декларації зокрема зазначається, що Альянс зобов'язується надавати Україні довгострокову допомогу, а Росія залишається «найбільш значною та прямою загрозою безпеці союзників» ([РБК-Україна](#)).

Саміт, який задумувався як ювілейний, отже, помірно – через війну в Україні - святковий, втратив цей святковий характер ще більше через масовану російську ракетну атаку 8 липня, внаслідок якої 42 людини загинуло, майже 200 було поранено, а ураженими були житлові будинки, медичні заклади, серед яких - лікарня «Охматдит». Це спричинило величезний міжнародний резонанс, одним із наслідків якого стало узгодження країнами НАТО пакету допомоги, який міститиме критично важливі системи протиповітряної оборони. Цей пакет був представлений як «історичний» і позиціонувався як спроба «забезпечити перспективність» продовження допомоги Україні, але, як зауважує видання The Guardian, «він може не повністю задовольнити Київ, який стикається з безпрецедентними нападами на цивільні об'єкти та інфраструктуру» ([ТСН](#)). Так і сталося.

На відкритті саміту президент США Джо Байден оголосив, що Україна отримає п'ять додаткових систем протиповітряної оборони: США, Німеччина,

Румунія нададуть по батареї ЗРК Patriot, ще одну батарею спільно нададуть Нідерланди з іншими партнерами, а Італія передасть Україні систему SAMP-T. Норвегія надасть на системи ППО 1 мільярд норвезьких крон (близько 94 млн доларів). Також союзники погодилися зафіксувати зобов'язання до кінця року надати додаткові системи. Окремо зазначено про надання Україні десятків систем ППО ближньої дії. Така підтримка допоможе посилити не лише протиповітряну оборону України, але й загальну військову спроможність по всій лінії фронту.

Протягом саміту ще низка країн також анонсувала нові пакети військової допомоги. Зокрема, Литва передасть протидронові системи та боєприпаси, Канада анонсувала новий пакет допомоги на 500 мільйонів доларів, а Італія планує виділити Києву 1,7 мільярда доларів. Нову допомогу виділила Україні й Нова Зеландія, а Австралія пообіцяла надати Києву найбільший пакет військової підтримки з початку російського вторгнення - на 250 мільйонів доларів ([Суспільне.Новини](#)).

Ще одне ключове рішення — гарантованість довгострокової безпекової допомоги для України. Країни НАТО зобов'язалися надати мінімальне базове фінансування в розмірі 40 мільярдів євро протягом наступного року та забезпечити стійкий рівень допомоги з питань безпеки, щоб Україна зберегла перевагу на полі бою. Розширено створення Спільного центру аналізу, підготовки та навчання Україна-НАТО (JATEC) - важливого стовпа практичної співпраці, щоб визначити та застосувати уроки війни росії проти України та підвищити оперативну сумісність України з НАТО.

Не менш важливим є призначення високопоставленого цивільного представника НАТО в Україні, що дозволить посилити взаємодію України з Альянсом. Ним став Патрик Тернер. Він очолить представництво блоку в Україні, а також координуватиме зусилля НАТО і надаватиме Альянсу оцінки й поради щодо ситуації в державі. Свою роботу Тернер розпочне у Києві у вересні.

У НАТО з'явиться окремий підрозділ, покликаний координувати підтримку безпеки та надання різносторонньої допомоги Україні у довгостроковій перспективі (NSATU). Мета нової структури – поставити безпекову допомогу Україні на міцну основу, забезпечуючи посилену, передбачувану та узгоджену підтримку. Водночас, NSATU не буде, згідно з міжнародним правом, перетворювати НАТО у сторону конфлікту.

Командування НАТО з координації підтримки України почне працювати у Німеччині, його робота також розпочнеться у вересні. Про це заявив генсек Альянсу Єнс Столтенберг. Він зауважив, що країни-члени блоку домовилися створити командування для координації, а також - для надання безпекової допомоги й навчання для України. «Це командування почне діяти у вересні, воно налічуватиме 700 осіб у Німеччині... і буде надавати підтримку і допомогу Україні у сфері безпеки, а також координувати зусилля союзників по НАТО», - сказав він ([Суспільне. Новини](#)).

Якщо проаналізувати все це, враховуючи запевнення, що F-16 уже летять в Україну і будуть допомагати нашим силам протиповітряної оборони і підтримувати сухопутні війська, – це вагомо. Але очевидно і інше - нинішні масштаби воєнної підтримки України є недостатніми для того, щоб переломити хід війни на нашу користь. В цьому сенсі найбільшим розчаруванням для нас на цьому саміті стала відсутність рішення про дозвіл використовувати західну далекобійну зброю для ударів по території рф.

Щодо майбутнього вступу України до НАТО, у декларації наголошується, що члени Альянсу підтримуватимуть Україну «на її незворотному шляху до повної євроатлантичної інтеграції, включаючи членство в НАТО». «Робота, яку ми зараз робимо разом, гарантує, що коли настане відповідний час, Україна зможе приєднатися без зволікань. Питання не в тому, чи це станеться, а в тому, коли», - прокоментував цей пункт декларації генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг ([Суспільне.Новини](#)). І на даний момент така оцінка перспектив членства України в НАТО в підсумковому документі саміту НАТО є найбільш сильним формулюванням за весь час євроатлантичної інтеграції України.

Посол Німеччини в Україні Мартін Єгер вважає, що найважливіший меседж саміту полягає в тому, що союзники затвердили невідворотність вступу України в НАТО. «Ми набагато далі просунулися вперед. Тобто ми кажемо Україні: ваше майбутнє - в НАТО, і шлях туди є незворотнім. Немає шляху назад, є лише один напрямок - це напрямок до членства в НАТО», - сказав посол ([Суспільне.Новини](#)).

Сполучені Штати обіцяли, що на саміті НАТО у Вашингтоні Україна отримає так званий «міст» до членства в Альянс. І важливо, щоби цей «міст» не був мостом в «нікуди», сказав Ієн Бжезинський, експерт Атлантичної Ради, який свого часу опікувався політикою США щодо Європи й НАТО у Пентагоні. Він переконаний: Україну треба брати в НАТО. «Настав час для альянсу дати Україні чіткий шлях до членства в НАТО, тому що членство в НАТО та гарантії безпеки, які з ним пов'язані, є єдиним способом переконати Путіна, що Україна не перебуває в сірій зоні, вразливій до його гегемонії та його імперських амбіцій» ([Радіо Свобода](#)).

Для такої організації, як НАТО, у якій усі рішення ухвалюються шляхом консенсусу, така декларація є «великою справою», вважає експертка американського аналітичного центру Atlantic Council Рейчел Ріццо. У цьому документі Росія характеризується як «найбільша загроза безпеці союзників», а Китай - як «спільник, що має вирішальне значення» у російській агресивній війні проти України. Однак Рейчел Ріццо справедливо зауважує, що в декларації залишається без відповіді головне питання: «Що буде до остаточного членства України (у НАТО, - ред.), яке може настати через десятиліття?» ([DW](#)).

Натомість зовнішньополітичний експерт Німецького фонду Маршалла (GMF) Міхал Барановскі переконаний, що декларація не є «величезним

кроком вперед», хоча рухається «у правильному напрямку» і виходить за рамки того, що було обіцяно Україні на саміті НАТО у Вільнюсі рік тому.

Тим часом експерти вважають, що саміт НАТО у Вашингтоні став невдалим для самого Альянсу, тоді як Україна отримала ситуативні вигоди. Так, наприклад, політолог Олексій Якубін зауважив: «На мій погляд, нинішній саміт НАТО у Вашингтоні є невдалим не для України, яка була готова до різних варіантів, а для самого Альянсу, котрий ніяк не може усвідомити нову геополітичну реальність» ([Фокус](#)).

Старший директор Євразійського центру Атлантичної ради та колишній посол США в Україні Джон Гербст підкреслив, що «ані Україна, ані Європа не будуть у безпеці, доки Україна не приєднається до НАТО». І хоча у фінальному комюніке саміту йдеться про «незворотність» рішення про членство України, «ці кроки скромні та контрастують із сильнішими тимчасовими перевагами, якими користувалися Швеція та Фінляндія до того, як вони стали членами». Майкл Барановський, старший науковий співробітник Німецького фонду Маршалла додав: «Ця стратегія не отримала схвалення. Кілька союзників просували це питання. А кілька ключових союзників чинили опір, вважаючи, що зараз невідповідний час, або, можливо, на жаль, розглядаючи це як крок до ескалації. На жаль, бо ми дійсно просимо Україну воювати зі зв'язаною за спиною однією рукою» ([Голос Америки](#)).

За словами співробітниці паризького Центру дослідження Європи-Євразії (CREE) Оксани Мітрофанової, хоч як би це цинічно не звучало, але країнам НАТО вигідно надсилати фінансову та військову допомогу, але не солдат, які можуть загинути. «Теоретично можна довго казати, що двері відчинені до НАТО або до будь-якої організації. Але це не буде давати практичних наслідків. І безумовно, де-юре, вступ до НАТО означає п'яту статтю. Це означає втручання, і це означає загибель військових інших країн. Наразі у них такого бажання немає. Хоча небезпека теоретично існує. І є сподівання, що цей конфлікт не буде роздмуханий на більшому рівні, що наразі українцям вдається стримувати», - сказала вона ([РБК-Україна](#)).

«Судячи з усього, НАТО не знає, що робити з Україною в короткостроковій перспективі в плані взаємної інтеграції. У Альянсі між тим розуміють, що не дати Києву сигнал – це означає підіграти Москві, але й чіткого спільного сигналу послати вони не можуть, тому що не лише США та Німеччина, але й, наприклад Словаччина, Туреччина і Угорщина мають, скажімо так, скептичне бачення щодо України в Альянсі. Тактичні речі для НАТО важливіші за стратегічну інтеграцію України. Але Київ і на минулому саміті НАТО у Вільнюсі, і на нинішньому у Вашингтоні поставив Альянс у дуже незручне становище, оскільки український народ заслужив бути в НАТО. Ми чітко показали, що є надійним щитом західної демократії і, попри боязнь НАТО називати чіткі терміни вступу України, все рівно не звертаємо зі шляху євроатлантичної інтеграції і попри війну постійно збільшуємо кількість стандартів взаємної сумісності зі стандартами НАТО», - наголошує політолог Ігор Чаленко ([Фокус](#)).

НАТО було непохитне, що Україна не може приєднатися до тих пір, поки в країні триває війна, оскільки члени не хочуть бути втягнутими в пряму конфронтацію з Росією. Хоча Київ не отримав запрошення до НАТО на ювілейному саміті у Вашингтоні, українська делегація задоволена результатами заходу та концепцією мосту до членства України в НАТО. «Ми не отримали на цьому саміті того, що не може Україна отримати, якщо вона у стані війни. Без популізму, без балачок, запрошення в НАТО і членство у блоці Україна отримає швидко, як тільки закінчиться війна. Тому я вважаю, що на цьому саміті НАТО Україна отримала максимум, який ми могли отримати», - сказав Президент України Володимир Зеленський ([Суспільне.Новини](#)).

Отже, ювілейний саміт НАТО у Вашингтоні не приніс Україні довгоочікуваного запрошення до Альянсу. Як і рік тому, основними противниками запрошення України до Альянсу виступили лідери США й Німеччини. Риторика про членство нашої держави в Північноатлантичному блоці цього разу звучала дещо виразніше й чіткіше. І все одно це лише слова. Ключові рішення щодо вступу України в НАТО ухвалюватимуть політичні лідери держав-членів на основі консенсусу. Однак коли цей консенсус виникне, зараз спрогнозувати не може ніхто.

Через страх спровокувати Росію, в Альянсі не кажуть, коли саме нас можуть прийняти до НАТО. Через страх перед Москвою, не вдалось й переконати США зняти обмеження на удари американською зброєю вглиб території Росії.

Після російської атаки 8 липня Президент України Володимир Зеленський, виступаючи в Інституті Рональда Рейгана, сказав: «коли потрібно рятувати життя, ви рятуєте життя. Коли потрібно бити ворогів, ви б'єте ворогів. Ви дієте. Ви перемагаєте. Ось як виграються війни. (...). Він (Путін, - ред.) усе ще думає, що війна може принести плоди, він усе ще думає, що приниження Америки може принести плоди». ([Президент України Володимир Зеленський](#)). Очевидно, що така тактика Путіна справді приносить йому плоди. Але, на жаль, з огляду на результати саміту, переважна більшість країн-членів НАТО вирішила відреагувати на це вкрай помірно.

Втім, загалом, попри недостатню рішучість партнерів, Україна отримала вагому практичну допомогу від НАТО та розуміння, як розвивати партнерство із Альянсом надалі, і це був той «максимум, який ми могли отримати», про який казав Президент України.